

BIOGRAFIE VAN AGATHA CHRISTIE

GEZELLIGE MOORDEN

DE KONINGIN VAN HET ONTSPANNEN MOORDGENRE GEBRUIKTE HAAR BRITSE MILIEU ALS DECOR VOOR HAAR GERUSTSTELLEND ROMANTISCHE MISDAADVERHALEN. AL IS ZE ZELF OOK WEL EENS IN DE WAR GEWEEST.

DOOR HANS RENDERS

R IS WAARSCHIJNLIJK NIEMAND IN EUROPA of Amerika die nooit iets van haar gelezen of gezien heeft. Haar werk is zo alomtegenwoordig in de boekhandel, het theater en op de televisie dat niemand nog de kwaliteit ter discussie durft te stellen van haar meer dan tachtig detectives, twintig toneelstukken, honderdvijftig korte verhalen, en nog een stuk of wat romans onder het pseudoniem Mary Westmacott. Agatha Christie hoeft niet naar een norm te haken, zij is de norm voor het ontspannen moordgenre waarvan dagelijks nog miljoenen mensen genieten.

Ze werd geboren in 1890 in Engeland, in een rustig gezin in de *countryside*. Een beetje concurrentie tussen de twee dochters en de zoon die een gat in zijn hand had, dat waren de enige drama's in de familie. Agatha, zoals het een beschaafd meisje betaamt, gaf er in haar werk blijk van een subtiel gevoel te hebben voor rangen en standen. Daarom was zij niet geïnteresseerd in moorden, alleen in Engelse moorden. Miss Marple en Hercule Poirot zijn excentriek genoeg om het vertrouwen te winnen van de aristocratie, maar ook voldoende nuchter om te begrijpen dat wellust en geldzucht iedereen op elkaar doen lijken.

Biografe Laura Thompson, zelf een Britse, maakt er geen geheim van dat ze een liefhebber van het werk van Christie is, maar ook van de 'typical British way of life'. Misschien gaat Thompson in *Agatha Christie. De biografie* wat ver in haar identificatie met de wereld waarover ze schrijft, maar op die manier weet ze wel prikkelende vragen op te werpen. Hoe is het mogelijk dat Agatha Christie nog steeds zo ongemeen populair is 'in een Engeland dat er blijkbaar op gebrand is alles te vernietigen

waarin zij geloofde en wat zij belichaamde'?

In het echte leven worden de meeste misdaden nooit opgelost. Maar in de boeken van Agatha Christie wordt de dader uiteindelijk altijd ontmaskerd. Dat alleen al is voor haar lezers een geruststelling. Bovendien zijn die moordenaars altijd gefortuneerde stakkers die zichzelf in de nesten hebben gewerkt door jaloezie, gokken of overspel. Het menselijk tekort gecompenseerd met een moord, meestal gepleegd in een vlaag van wanhoop over de eigen sociale status, zo ingenieus uitgevoerd dat de werkelijkheid erbij tekortschiet. Dat is ook een geruststellende gedachte, bijna romantisch. De meeste moorden in het echte leven worden immers gepleegd door doorgedraaide familieleden, psychopaten of professionals. Hercule Poirot zou zich geen raad weten met de gemiddelde moordenaar van tegenwoordig.

VERGIFTEN

Thompson toont dat veel in *The Mysterious Affair at Styles* (1920), *Murder on the Links* (1923) en *Murder on the Orient Express* (1934) gebaseerd is op het leven van Agatha Christie. Toch is haar werk niet autobiografisch; haar milieu is slechts het decor dat ze gebruikt voor haar bijna gezellige moorden. *Murder on the Links* speelt zich rond de golfbaan af waar haar echtgenoot altijd en eeuwig, dat wil zeggen tot hij van Agatha scheidde, te vinden was. En Christie heeft regelmatig met de Orient Express gereisd omdat haar tweede man in Egypte en Irak werkte als archeoloog.

Thompson suggereert dat Christie haar motivatie uit een zusterlijke concurrentie haalde. Aanvankelijk had haar zus Madge meer succes als schrijfster. Agatha publiceerde al op jon-

ge leeftijd poëzie in de plaatselijke krant van Ealing en in het tijdschrift *Poetry Review*, maar Madge stond meteen met korte verhalen in *Vanity Fair*. Even leek het erop dat Madge een gevierd toneelschrijfster zou worden toen het haar lukte een stuk voor het West End te schrijven. *The Times* schreef er een welwillende recensie over, maar na haar huwelijk gaf Madge elke artistieke ambitie op. Maar Agatha ging door met schrijven, ook toen ze zich verloofde met Archie. Ze las Edgar Allan Poe, D.H. Lawrence en May Sinclair, een feministische schrijfster, maar voor Christie vooral aantrekkelijk omdat zij, zo beweert Thompson stellig, als eerste de monoloog gebruikte om het innerlijk van een personage voor het voetlicht te brengen.

Het is jammer dat de biograaf deze techniek ook gebruikt om háár boek te schrijven, met als resultaat dat we alinea's lang te horen krijgen wat Agatha dacht en voelde toen ze Archie ontmoette of toen haar eerste boek gepubliceerd werd. Veel van deze gedachten zullen wel in dagboeken en brieven staan die in de uitgebreide nalatenschap zijn bewaard, maar die blijven buiten beeld: Thompson houdt niet van veel aanhalingstekens of bronverwijzingen.

In 1914 trouwde Agatha met Archie Christie. Hij vertrok als piloot voor de RAF naar Frankrijk en zij ging in de apotheek van een ziekenhuis werken: een uitstekende plek om alles over arsenicum en andere vergiften te leren die haar personages zo vaak gebruiken om de gedroomde perfecte moord te plegen. Het was ook de ideale situatie om de geromantiseerde liefde te beleven; echtgenoot zat ver weg en Christie kon zich een Florence Nightingale wagen die vanuit haar beschermde leven overstapte naar ziekenzalen waar de dood rondwaarde.

MAÎTRESSE

De geboorte van een dochter, haar debuut als schrijfster, een reis rond de wereld en de verschijning van de geruchtmakende roman *De moord op Roger Ackroyd* verhulden nog dat het huwelijk met Archie een mislukking was. Maar toen zijn fanatieke golfspel een *cover up* bleek om afspraken te maken met een jongere vrouw en hij aangaf te willen scheiden, gebeurde er iets dat zo uit een van haar detectives lijkt te zijn geplukt. De aangekondigde scheiding van Archie en het overlijden van haar moeder maakten Agatha zo in de war dat ze de auto nam, van de weg raakte, naar het dichtstbijzijnde station wandelde, de trein nam naar Harrogate en daar elf dagen incognito, onder de naam van de maîtresse van Archie, in een hotel verbleef.

In *De moord op Roger Ackroyd* is de intrige geweven om het gegeven dat de verteller de moorde-

ECHT MYSTERIE 6 DECEMBER 1926: HAAR AUTO WORDT GEVONDEN NADAT DE SCHRIFSTER IS VERDWENEN

naar is. Agatha's verblijf in Harrogate is zo mysterieus omdat er helemaal geen verteller is, we niet weten waarom ze daar heen ging en wat het doel was en het toch een ongelooflijk spannend verhaal is. Thompson probeert aan te tonen dat het een spelletje was om Archie achter haar aan te laten reizen. Feit is dat de wereldberoemde schrijfster door honderden politiemannen en duizenden vrijwilligers werd gezocht, Archie van moord op zijn vrouw werd verdacht en dat de andere hotelgasten haar of niet herkend hadden, of te discreet waren om haar aan te geven bij de politie. Het verhaal over deze verdwijning is een hoogtepunt in Thompsons boek, maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het goed gedocumenteerde boek dat Jared Cade over dit mysterie in het leven van Agatha Christie schreef nog spannender is.

Na elf dagen en een stroom artikelen in de roddelpers lichtten een paar hotelgasten toch de politie in. Het spel was over. Archie kwam, maar alleen om de scheiding af te handelen. De verklaring voor haar verdwijning was 'geheugenverlies'. Agatha heeft er zich nooit over uitgelaten en Archie trouwde twee weken later met zijn nieuwe geliefde. De twee hebben elkaar nooit meer gezien. Agatha heeft haar leven lang zijn liefdesbrieven en foto's bewaard. Ze hertrouwde met de veertien jaar jongere Max Mallowan, een archeoloog die nog nooit met een vrouw naar bed was geweest. Hun huwelijksleven was hoogst ongewoon. Max woonde en werkte merendeels in het Verre Oosten, Agatha zat in Engeland te schrijven en reisde regelmatig naar Bagdad om haar echtgenoot te helpen met het catalogiseren van zijn opgravingen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog ver-

huisde Max naar Caïro en Agatha werkte weer als vrijwilligster in een Engels hospitaal. Na de oorlog kwam Max terug naar Engeland.

Haar beste romans lagen achter haar, maar door de vele toneel- en filmversies van haar boeken werd Agatha steeds beroemder. En nukki-ger. Want ook al waren die films nog zo goed of winstgevend, ze was er zelden tevreden over. Op voorstellen voor toneelbewerkingen van haar verhalen ging ze steeds minder in. Maar er waren uitzonderingen. Toen een groep Nederlandse ex-krijgsgevangenen het stuk *Tien kleine negerijes* wilde opvoeren, gaf ze toestemming. Het greep haar aan dat deze Nederlanders haar boek tijdens de oorlog hadden gelezen en er een bewerking van hadden gemaakt en die opgevoerd in het concentratiekamp Buchenwald. De bron voor dit verhaal ontbreekt helaas.

Laura Thompson heeft ervoor gekozen om niet te ver van haar hoofdpersoon verwijderd te raken. Dat heeft een zeer leesbare biografie opgeleverd, informatiever dan die van Janet Morgan. Toch zou er nog ruimte zijn voor een biografie met meer afstand, met aandacht voor kwesties die nu slechts aangestipt worden. Zo zijn er heftige protesten geweest tegen haar titels als *Tien kleine negerijes* (1948), onder protest veranderd in *Tien indiaantjes* en weer later in *En toen waren er nog maar...* En hoe zit het met de beschaafde Agatha Christie, die zo goed wist dat moorden heel menselijks is, en toch een fervent voorstander van de doodstraf was?

Agatha Christie overleed op 12 januari 1976 – op natuurlijke wijze.

Laura Thompson, *Agatha Christie. De biografie*, Sijthoff, 592 pagina's, € 34,95